

VNIVERSITAT ID VALÈNCIA

SISTEMA POLÍTIC ESPANYOL

ELS GRUPS D'INTERÈS – L'ESGLÉSIA CATÓLICA

Òscar Barberà

SUMARI

- INTRODUCCIÓ
- RELACIONS ESGLÉSIA – ESTAT
- L'ESGLÉSIA A ESPANYA AL SEGLE XIX
- LA II REPÚBLICA I LA GUERRA: PERSEGUIDOR I PERSEGUÏT.
- EL NACIONAL CATOLICISME
- LA FI DEL NACIONAL CATOLICISME
- L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

INTRODUCCIÓ

Preguntes rellevants:

- Identificar les principals conseqüències derivades de les relacions entre l'Església i l'Estat en el sistema polític.
- Establir les principals característiques de cada una de les etapes per les quals ha passat l'Església catòlica a Espanya.
- Identificar els efectes que l'actuació de l'Església catòlica ha tingut entre els creients i, per tant, en la definició de la (sub)cultura política.

RELACIONS ESGLÉSIA-ESTAT

○ ESGLÉSIA (DEF)

- Mediadors (organització) + creients (Durkheim).
- Mediadors (Weber).

○ QUIN ÉS EL MISSATGE DE L'ESGLÉSIA CATÒLICA?

- Missatge de sentit: l'EC interpreta el missatge.
- Missatge de salvació: l'EC l'administra.
- Missatge de comunitat moral: l'EC la guia.

○ EL MERCAT RELIGIÓS

• MONOPOLISTIC

- L'Església domina els creients (independent demanda).
- L'Església domina l'Estat (teocràcia).
- L'Estat domina l'Església (separació esferes).
- Bases acord:
 - Recolzament de l'Estat: economia i moral.
 - Legitimació del tipus d'Estat (i límits) – obediència dels creients.

RELACIONS ESGLÉSIA-ESTAT

○ EL MERCAT RELIGIÓS

• COMPETITIU

- Sobirania del consumidor: els creients condicionen l'Església.
- L'Església i l'Estat, independents.
 - Base del pacte:
 - L'Estat garanteix el mercat
 - L'Estat pot garantir la posició de predomini a canvi de la neutralitat o legitimació del tipus d'Estat.

○ DILEMES ESTRATÈGICS DE TOTA ESGLÉSIA

- MONOPOLI / PLURALISME
- GRAU DE PARTICIPACIÓ DELS CREIENTS
- GRAU D'EXTENSIÓ I PROFUNDITAT DE LES EXPERIÈNCIES DELS CREIENTS

L'ESGLÉSIA A L'ESPANYA DEL SEGLE XIX

○ L'OPOSICIÓ DE L'ESGLÉSIA A LA MODERNITAT

- **La modernitat amenaça el monopoli**
 - Noves religions
 - Pensament secular (humanisme, ciència).
- **La reacció catòlica (segle XVI): la contrareforma.**
 - Més extensió i intensitat de l'experiència religiosa (**barroc**).
 - Segmentació de missatges:
 - Elits socials: racionalització del sentit (jesuïtes).
 - Poble: control.
 - Tensions i resistències

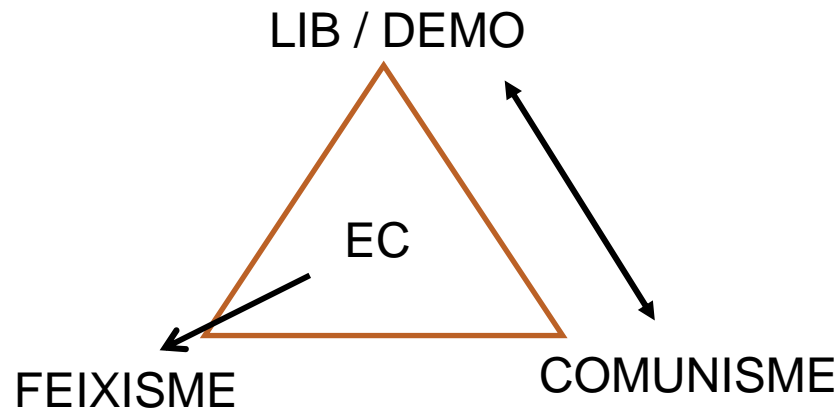
ESGLÉSIA A L'ESPANYA S.XIX

○ EL NAIXEMENT DE L'ESTAT LIBERAL I LA DIVISIÓ DE L'EC

- Aposta pel **liberalisme** (minoritària).
- **Integrisme**: el liberalisme és pecat.
 - País Basc / Navarra.
 - Catalunya / València.
- **Pacte amb l'Estat liberal conservador**
 - Quasi monopoli i recolzament preferent
 - Legitimació del **tipus** d'estat (i límits).
 - Problemes
 - Desamortització
 - Expulsions d'ordes religiosos
 - Violència anticatòlica esporàdica
 - Ensenyament

LA II REPÚBLICA I LA GUERRA: PERSECUCIÓ.

○ EL COMBAT DE LEGITIMITATS DELS ANYS 30

○ L'EC EN LA IIR I LA GUERRA

- **Perseguida** en la II República i el bàndol republicà
 - Anticlericalisme de l'elit política republicana
 - Expulsions d'ordes religiosos
 - Assassinats de capellans
- **Perseguidora** en el bàndol franquista
 - Recolzament i legitimació de la *croada*.

L'ESTAT NACIONAL CATÒLIC

○ L'ESTAT CONFESSIONAL (retorn al segle XVI).

- **Monopoli religiós**
- **Presència directa en els òrgans de l'Estat**
- **Ensenyament religiós**
 - Religió en centres de l'Estat
 - Protecció i promoció dels centres catòlics (50%).
- **Censura + promoció publicacions catòliques**
- **Recursos:** subvencions + beneficis fiscals.

○ LÍMITS A L'ESTAT CONFESSIONAL

- **No subordinació total de l'Estat a l'Església**
 - Dictadura personal no de partit (o moviment).
 - Esfera econòmica dominada pel mercat [no ideologia].
- **Lluita pel domini cultural**
 - Elit **dirigent**: ACNP / Opus Dei enfront de Falange
 - Classes **mitjanes**: desafiament ordre establert ↔ necessitat guia.
 - **Camperols**: control i promoció de vocacions.
 - **Obrers**: sindicats catòlics.

L'ESTAT NACIONAL CATÒLIC

○ ÈXIT DEL NACIONAL CATOLICISME

- Espanya deixa de ser anticatòlica o antireligiosa
- EC com a garantia d'una comunitat reconciliada
 - Discurs als perdedors:
 - No humiliació per la derrota
 - Consol en el sofriment
 - Discurs als vencedors:
 - Redempció d'una victòria tacada de sang
 - Millora de les condicions de vida dels perdedors

○ BASES DE L'ÈXIT

- Debilitat de la pressió de l'Església internacional
- Debilitat i dependència de l'Estat
 - Aparell de legitimació interna i internacional
 - Aparell de socialització
- Debilitat de la societat civil

LA FI DEL NACIONAL CATOLICISME

○ 1) EL CANVI SOCIAL

- El problema amb els **intel·lectuals** (liberalisme catòlic).
- El problema **social**
 - De la caritat a la justícia
 - *Germandats d'Obrers d'Acció Catòlica / Joventut Obrera Catòlica / Avantguardia Obrera* (paper dels **jesuïtes**).
- El problema **moral: revolució dels costums**.
 - Consumisme de masses (hedonisme).
 - Permissivitat sexual
 - Debilitament de l'autoritat
- El problema regional
 - L'EC a la perifèria: Catalunya, País Basc.

LA FI DEL NACIONAL CATOLICISME

- **2) EL CANVI POLÍTIC I LA DIVISIÓ DE L'ESGLÉSIA**
 - **L'aposta de la jerarquia eclesiàstica pel reformisme del règim**
 - Disminució de la repressió
 - Planificació econòmica + lliure mercat + internacionalització
 - Estat de benestar: SS + educació.
 - Ampliació de les llibertats
 - **Els crítics (capellans joves).**
 - Religiositat de l'autenticitat (**convicció interna** protestant).
 - Compromís amb l'acció temporal: **lluita contra l'ordre establert.**
 - Projecte històric: dirigir el pas **d'Espanya a l'Europa moderna.**
 - **Superioritat moral:** lliures de les culpes de la guerra .

LA FI DEL NACIONAL CATOLICISME

○ 3) EL CANVI INTERNACIONAL: EL CONCILI VATICÀ II.

● El Concili Vaticà II

- Pluralisme religiós i llibertat religiosa
- No al totalitarisme ni a l'autoritarisme
- Diàleg amb l'humanisme i la ciència: llibertat i raó.

● Efectes del Concili en l'Església espanyola

- Divisió en dos blocs (generacional i polític) de l'església.
- Crisi i conflictivitat interna
 - Davallada de vocacions religioses
 - Conflictes en Acció Catòlica: 1,5 milions (1960) a 0,1 (1972).

● El canvi d'estratègia del Vaticà

- Conferència Episcopal
- Relleu generacional en l'Església espanyola
- Nou lideratge: **V. Enrique i Tarancón (1971).**

L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

- **EL CANVI D'ESTRATÈGIA DE L'ESGLÉSIA (TRANSICIÓ)**
 - **Acceptació del pluralisme religiós**
 - **Canvi de llenguatge: concòrdia, diàleg, llibertats.**
 - **Reconeixement de culpa i errors passats**
 - Assemblea 1971
 - **Diàleg amb l'oposició democràtica**
 - **Aposta per la no creació d'un partit DC**
 - Impossibilitat: Acció Catòlica en crisi.
 - No amenaces externes: ni l'estat, ni comunisme, ni feixisme.
- **L'ESGLÉSIA COM ACTOR CLAU DE LA TRANSICIÓ POLÍTICA**
 - **Recolzament al reformisme democràtic i a l'oposició**
 - **Facilita l'evolució de la dreta conservadora a la democràcia**

L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

○ L'ESGLÉSIA EN LA NOVA DEMOCRÀCIA ESPANYOLA

- **La Constitució de 1978**

- Aconfessionalitat de l'Estat
- Llibertat religiosa
- Reconeixement del seu pes social (educació, etc).

- **Canvis en el pes social de l'Església**

- **Pèrdua d'influència en la moral pública (regulació).**
 - Avortament, divorci.
 - L'església és un actor (polític) més.
- **Pèrdua d'influència en la moral privada**
 - Cultura de masses (internacional) i secularitzada.
 - Nous valors no catòlics: èxit en la terra, riquesa, estatus, hedonisme.

L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

○ L'ESGLÉSIA EN LA NOVA DEMOCRÀCIA ESPANYOLA

- **Canvis en el pes social de l'Església**
 - **Davallada intensitat de les creences religioses (què és pecat?).**
 - Bons catòlics: 56% 1976 – 31% 1983.
 - Indissolubilitat matrimoni
 - Relacions sexuals prematrimonials
 - Matrimoni clergat
 - Anticonceptius
 - **Davallada de la seva base social activa**
 - Davallada de seguiment dominical
 - Davallada de vocacions religioses

L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

○ RELACIÓ ESGLÉSIA – GOVERNS DEMOCRÀTICS

- **Conflictes sectorials amb governs PSOE 1982-96**
 - Malestar per les reformes en el sistema educatiu
 - Finançament de les escoles de l'Església
 - L'Església desapareix com a actor del procés polític (a diferència de la Transició).
- **Nova polarització de les relacions Església-Govern 1996-2010.**
 - Reforma educativa Aznar: la religió com a assignatura obligatòria.
 - Les reformes de Rodríguez Zapatero:
 - Matrimoni de gais i lesbianes
 - Divorci exprés en casos de maltractament
 - Devaluació de la religió com a matèria
 - *Educació per a la ciutadania.*

L'ACOMODAMENT A LA DEMOCRÀCIA

- Canvis en el sistema de finançament (2006).
 - Del 0,5% al 0,7% de la renda dels catòlics.
 - L'Estat no es compromet a satisfer (com fins llavors) les necessitats de finançament de l'Església en cas que no arribin a cobrir-se.
 - El problema de fons: davallada de donacions.
 - 1993: 43% 20004: 33%.
- Es manté l'ajuda de les administracions al teixit d'escoles catòliques concertades
 - El 80% de les escoles concertades són catòliques
 - 1,4 milions d'alumnes i 81.000 professors